

OPGØR I ANC Sydafrikas præsident gennem ni år, Thabo Mbeki, trak sig i denne uge efter pres fra flertallet i regering. Han efterlader sig et land, der er lige så præget af armod og ulighed som under apartheid

Sydafrika er gået fra apartheid til elite

AF ULLA POULSEN

Thabo Mbekis mor, Epainette Mbeki, er præcis så stolt af sin søn, som flertallet af forældre er af deres børn.

— Jeg er begejstret for det, han efterlader sig, og det, han har opnået i sin tid, sagde den 92-årige kvinde til den sydafrikanske avis Daily Dispatch, efter at hendes søn, Sydafrikas præsident, for snart en uge siden blev presset af et flertal i sit parti, ANC, til at gå af efter ni år på posten — syv måneder før det ordinære valg i april 2009.

Begejstringen for Mbekis resultater kan til gengæld ligge på et lille sted blandt de kredse i regeringspartiet ANC med formanden Jacob Zuma i spidsen, der stod bag kravet om hans afgang. Først og fremmest fagforeningerne og de mere venstreorienterede medlemmer. De hæfter sig ved, at Sydafrika trods en årrække med høj økonomisk vækst ikke har været i stand til at rokke ved den kolossale ulighed og fattigdom, der kendetegner landet. Hovedparten af landets sorte indbyggere lever i samme slum og armod som før. Eneste forandring er, at fattigdommen nu også rammer de hvide indbyggere.

— Politisk set er Sydafrika et demokrati, men økonomisk og socialt ligner landet sig selv under apartheid. Det er stadig et ekstremt elitært samfund, siger André Sonnichsen, der skriver ph.d.-afhandling ved Københavns Universitet om Sydafrika efter apartheid.

Ifølge FN's udviklingsfond, UNDP, var Sydafrika i 2007 et af de lande i verden, hvor forskellen mellem rig og fattig var størst. Ud af 177 lande var Sydafrika nummer syv fra bunden. Over halvdelen af de knap 50 millioner sydafrikanere lever under fattigdomsgrensen blandt andet på grund af en enorm arbejdsløshed. Officielt er den på 24 procent, men mange økonomer skønner, at den snarere ligger på 40 procent. Hver anden ung mellem 16 og 24 år har intet arbejde.

André Sonnichsen henviser til, at det i høj grad er Thabo Mbeki og regeringens bevidste satsen på en nyliberalistisk økonomisk politik, der har fastholdt den stærke ulighed. Tesen har været, at hvis man blot lod private og firmaer tjene de penge, de kunne, uden for megen kontrol, ville væksten og deres rigdom efterhånden brede sig til de fattigere grupper i samfundet.

— Det har sikkert været Mbekis overbevisning, at nyliberalismen tjente Sydafrika bedst. Mbeki er først og fremmest en formel repræsentant for afrikansk nationalisme og den såkaldte afrikanske renaissance, og han har ønsket at sikre Sydafrika økonomisk handlefrihed, siger han.

Det lå ellers ikke i kortene efter apartheidens ophør, at ANC skulle føre liberalistisk politik. Som udgangspunkt var der en stærk tradition i ANC for en socialistisk tankegang med krav om nationalisering, og den gik igen i Nelson Mandelas første taler som præsident. De første par år for-

søgte staten da også aktivt at påvirke den økonomiske udvikling, men efter blot to år ved magten sadlede ANC om og slog i stedet ind på den nyliberalistiske kurs, som man siden har fulgt.

Det var der flere årsager til. Økonomien voksede ikke så hurtigt, som regeringen havde håbet, og det fik den til at tvivle på, om det nu var den rigtige strategi, den havde valgt. Samtidig var den under et stærkt pres fra såvel landets førende økonomiske magthavere — de store banker, virksomheder med videre — som fra de internationale institutioner med Verdensbanken i spidsen for at lade markedskræfterne få frit spil.

— Efter den kolde krig tabte socialismen terræn internationalt. Det var nemmere at få opbakning til at føre nyliberalistisk politik. Det har formentlig været en medvirkende årsag til, at det var den kurs, Sydafrika slog ind på, siger André Sonnichsen.

Allerede dengang — i 1996 — advarerede fagforeningerne og det kommunistiske støtteparti om, at den liberalistiske model risikerede at svigte de fattigste i Sydafrika. De ønskede en mere "socialdemokratisk" udvikling, hvor staten til en vis grad styrede udviklingen og sørgede for, at de fattige fik del i væksten gennem en aktiv omfordeling af penge.

— Mbeki tog ikke modstanden til efterretning, og det er det, der nu med års forsinkelse ligger bag opgøret med ham. ANC har altid været en bred kirke med en splittet menighed. Mbeki har kunnet pacificere folk i en række år ved at minde dem om, at det nødvendigvis må tage lang tid at ændre strukturen i et land med Sydafrikas historiske arv. Men de seneste 3-4 år er frustrationerne vokset, ikke mindst på baggrund af flere seriøse rapporter, der dokumenterer, at den økonomiske politik udelukkende har været til fordel for et meget lille mindretal i landet, siger Sonnichsen.

Forfatter og ph.d. i historie med speciale i Sydafrika Hans Erik Stolten undrer sig ikke over, at Thabo Mbeki er blevet presset væk som præsident. Han minder om, at det blot er 14 år siden, at Sydafrika gennemlevede en udvikling, som bedst kan betegnes som en revolution — hvor fredelig den end gik for sig.

— Store dele af den vestlige verden bilder sig ind, at Sydafrika allerede er et "almindeligt" land. Men det er et land, hvor en revolutionær forandring væk fra apartheid kun delvis er lykkedes. Oprørsbevægelsen søgte både frihed, demokrati og sociale forbedringer. Demokratiet er lykkedes, friheden til dels også, men de sociale fremskridt mangler, siger Hans Erik Stolten.

Han fremhæver, at de fattige sydafrikanere har bygget deres forventninger til et bedre liv op gennem årtier, og deres frustrationer over, at det endnu ikke er lykkedes, slår nu igennem.

— De første mange år fik nyliberalisterne frit spillerum, fordi alle var forelsket i det mirakel, det var at have overvundet apartheid. Ingen turde rokke skuden. Men venstrefløjen i ANC føler ef-

"Politisk set er Sydafrika et demokrati, men økonomisk og socialt ligner landet sig selv under apartheid. Det er stadig et ekstremt elitært samfund."

ANDRÉ SONNICHSEN, PH.D.-STUDERENDE VED KØBENHAVNS UNIVERSITET

terhånden, at den er blevet behandlet arrogant af Mbeki og hans støtter. Den har ikke fået indflydelse på den politik, der er blevet ført, men har blot kunnet konstatere, at de sociale fremskridt udeblev, siger han.

I modsætning til Thabo Mbeki synes hans efterfølger, Jacob Zuma, der i efteråret blev valgt som formand for ANC og ventes at blive præsident efter parlamentsvalget i april næste år, at have opfanget utilfredsheden.

Gorm Gunnarsen, historiker med speciale i Sydafrika og lektor ved Christianshavn Gymnasium, peger på, at Jacob Zuma minder om danske politikere som Svend Auken og Uffe Ellemann-Jensen, der er gode til at være i direkte kontakt med folk og fange deres signaler.

— Zuma har en helt anden stil end Mbeki. Mbeki er mere en Poul Schlüter eller Poul Nyrup Rasmussen. Han er meget embedsværkets mand. Ordentlig og redelig, men også pernitten. Man kan sige mange gode ting om hans reorganisering af den sydafrikanske stat efter apartheid og hans succes med at få det internationale samfund til at bakke op om landet. På den vis

fortjener han et godt eftermæle. Men han har haft svært ved at få det til at fungere i forhold til den brede sydafrikanske befolkning. Den svinger meget bedre med en type som Zuma, siger Gorm Gunnarsen.

Om Zuma kan levere mere end oratoriske udfald mod Mbeki og også er i stand til at gøre noget ved uligheden og fattigdommen, er det umuligt at afgøre på nuværende tidspunkt, mener han.

— Fagforeningerne og venstrefløjen i ANC håber naturligvis, at de kan presse Zuma til at skabe mere social lighed. Det er deres dybe ønske, og da det er dem, der har skaffet ham til magten, forventer de naturligvis noget til gengæld. Men Zuma er uforsidelig, siger Gorm Gunnarsen.

Efter hans vurdering er det muligt, at Zuma, når det kommer til stykket, fortsætter i samme økonomiske spor som Mbeki. Omvendt kan det også ske, at han vælger den folkelige vej og folder sig ud som Afrikas svar på den venezuelanske præsident, Hugo Chávez, der har vakt opsigts med sin venstreorienterede økonomiske politik og skarpe forsvar for latinamerikansk uafhængighed, særligt af USA.

upoulsen@kristeligt-dagblad.dk

▲ Den nyliberalistiske økonomiske politik, som afgående præsident Thabo Mbeki (øverst) har ført, er kun kommet få til gode, og Sydafrika er et af de lande i verden, hvor forskellen mellem rig og fattig er størst. Nu håber mange, at Jacob Zuma (nederst) som kommende præsident vil føre en mere "socialdemokratisk" økonomisk politik. — Foto: Joe Alexander/Siphiwe Sibeko/Mike Hutchings/Reuters/AFP/Scapix.